

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дбн Клара Асенова Тонева

Богословски факултет, СУ „Св. Климент Охридски“

на материалите, представени за участие в конкурс
за заемане на академичната длъжност „професор“
в ПУ „Паисий Хилендарски“

по: област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4
Религия и теология (Патрология и Догматическо богословие)

Конкурсът за „професор“ е обявен в Държавен вестник, бр. 96 от 11.11.2025 г., в интернет страницата на ПУ „Паисий Хилендарски“ и е за нуждите на катедра *Теология* към *Философско-историческия факултет* на ПУ „Паисий Хилендарски“.

1. Общо представяне на получените материали

Със заповед № РД-22-35 от 09.01.2026 г. на ректора на ПУ „Паисий Хилендарски“ съм определена за член на научното жури в настоящия конкурс за заемане на академичната длъжност „професор“. За участие в конкурса е подал документи единствен кандидат – прот. доц. дтн Стоян Илиев Чиликов от *Философско-историческия факултет* на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Представеният комплект материали е в съответствие с Правилника за развитие на академичния състав на ПУ и съдържа следните документи:

- Молба по образец до ректора за допускане до участие в конкурса;
- Автобиография по европейски формат;
- Диплома за висше образование с придобита образователно-квалификационна степен „магистър“;
- Диплома за образователна и научна степен „доктор“;
- Диплома за академична длъжност „доцент“;
- Диплома за научна степен „доктор на науките“;
- Списък на научните трудове;
- Научни трудове (копия на публикациите);
- Справка за съответствие с минималните национални и допълнителните факултетни изисквания;
- Декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;

- Анотации на материалите по чл. 76. от ПРАСПУ (на български и англ. език);
- Самооценка на приносите;
- Списък на цитиранията;
- Документ за трудов стаж;
- Документи за учебна работа;
- Документи за научноизследователска дейност;
- Комплект документи на хартиен носител от т.1 до т.16 - 2 броя
- Комплект документи на електронен носител от т.1 до т. 16 -2 броя.

2. Кратки биографични данни

Стоян Чиликов е завършил Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“ през 1996 година. През 2000 г. става кандидат на богословските науки на Московската Духовна Академия, като през 2001 тази степен е приравнена и легализирана от ВАК на „образователна и научна степен доктор“. Кандидатът има две специализации в: Солунски Държавен Университет и Латерански Университет (Рим). От 2002 г. до 2009 г. е главен асистент в ПУ Филиал „Любен Каравелов“, Кърджали, а от 2009 г. досега е доцент по Патрология към Катедра Теология на ПУ „Паисий Хилендарски“. Има защитена научна степен „доктор на науките“ с дисертационен труд на тема: „Празникът „Успение Богородично“ в православната богослужебна традиция (богословско съдържание на празника въз основа на химнографските и омилетични текстове на Църквата)“.

3. Обща характеристика на дейността на кандидата

Доц. дтн Стоян Чиликов е участвал в 5 проекта, бил е гост-професор във Венеция (2013 г.), взел е участие с доклади в национални и международни научни конференции, научен рецензент е на 7 монографии, редактор е на 2 сборника, част от редколегията е на 3 научни издания.

Кандидатът е научен ръководител на шестима успешно защитили дипломанти и един успешно защитил докторант; в настоящия момент обучава четирима докторанти; разработил е 7 лекционни курса, автор е на 5 учебни помагала и учебници.

Списъкът на научните трудове на доц. дтн Стоян Чиликов съдържа 51 научни труда. За рецензиране приемам 1 хабилизационен труд – монография („Евхаристия и аскеза в традицията на Църквата“); 4 статии, които са публикувани в научни издания, реферирани и индексирани в световно известни бази данни с научна информация; 18 статии, които са публикувани както в нереперирани списания с научно рецензиране, така и в редактирани колективни томове.

В научната продукция на доц. дтн Стоян Чиликов се забелязват няколко водещи научно-изследователски ядра, в които се открояват и приносите на кандидата: първото ядро е свързано с евхаристийната еклезиология; второто, с аскетическото богословие, третото – с бегло изследвани или неизследвани досега църковни отци и писатели.

Представеният за рецензиране хабилитационен труд („Евхаристия и аскеза в традицията на Църквата“) е ярък пример за посоченото. В монографията се срещат, пресичат и обобщават (в границите на църковната традиция) както аскетата, така и евхаристията. На базата на светоотеческата и литургичната традиция авторът изследователски подхожда към множество важни теми: подготовката за приемане на св. Тайни, постът, мястото, значението и ролята на аскетата като важна и неотделима част от евхаристийния живот. За успешното постигане на синтеза, кандидатът представя и богословски осмисля обемна и наред с това, репрезентативна част от библейски, светоотечески, химнографски и литургически извори, които взети в своята цялост, го подпомагат в убедителното богословско аргументиране на връзката между евхаристийния опит и аскетата. Във втората глава на хабилитационния труд синтезът е постъпателно задълбочен, а третата предлага авторовото богословски аргументирано осмисляне на спасението на човека чрез св. тайнства и подвига, което е осъществено през призмата на паламитското учение за същност и енергия.

В монографията отчетливо личи един от най-важните приноси на автора – *анализ на химнографските и богослужбни текстове на Църквата*. Този авторов подход е характерен за цялото богословско творчество на доц. дтн Стоян Чиликов.

Като приносен отчитам факта, че в своите изследвания кандидатът *обогаत्याва обичайните за богословската наука подходи*, с които традиционно се борави при извършването на богословски анализ.

Приносно е и уелото *разгръщане на методологичната рамка* по отношение на изворната база посредством включването и анализа на химнографските и литургическите текстове като равноценни на библейските и светоотеческите (посоченото е характерно и за докторската дисертация за придобиване на НС „доктор на науките“, където авторът целенасочено изследва химнографията на празника Успение Богородично).

Анализът на химнографските и богослужбените църковни текстове е принос на кандидата: изведени и подчертани са както богословската, така и литургическата стойност и дълбочина (това е характерно освен за рецензираната монография, така и за изследването, свързано с „радостотворната печал“, в което за първи път е осъществен систематичен преглед и анализ на учението на св. Отци по отношение на това духовно състояние).

Значителна част от изследванията на кандидата се отличават с *безспорна практико-приложна стойност*: разкриването на практическата и пастирската значимост на богослужебните извори (в контекста на църковната традиция днес) е важно за Църквата и е полезно за съвременната църковна практика (хабилитационният труд; статията „Спасението и освещението на човека в химнографията на св. Йоан Дамаскин; двете статии, които са свързани със св. Паисий Хилендарски, и в които освен, че е направен анализ на химнографските и житийни извори на св. Паисий, е посочена и практическата и пастирската им значимост за настоящата църковна традиция; „Страданияето и грехът според текстове на древните и на съвременните евхологии“; „Сотириологичност на Пасхалния канон и на канона на Велика събота“).

Като приносен определям и факта, че вследствие на анализа на изследваните текстове, авторът *предлага адекватен пастирски подход* към важните въпроси, съпътстващи подготовката на вярващите при пристъпването към св. Евхаристия.

Безспорен принос са изследванията, които са насочени към темата за *образователната и възпитателната функция на вярата*. Средоточие на авторските разработки в тази насока е темата за ролята на Църквата като институция за духовна просвета и възпитание (статията, която е свързана с митрополит Климент Търновски; „Възпитанието на децата според св. Йоан Златоуст и св. Порфирий Кавсокаливит“; „Педагогическите възгледи на Старозагорски митрополит Методий Кусев“, както и няколко статии на английски език).

Като приносно отчитам и *изследването на съвременни актуални проблеми*, които са свързани с Църквата, както и последващото *предлагане на подходи за тяхното разрешаване*: такива са напр. нарушаването на отношението „догмат-етос“; клирикализъм-антиклирикализъм; секуларизация на Църквата и църковния живот; отношението към войната и национализма и др. (напр. в статиите „Антропологични колизии на корелацията догмат-етос в Църквата“; Защита на вярата или свидетелство за вярата. Секуларизация на църквата“; „Християнството и войната на базата на библейските и светоотеческите текстове на Църквата“; Тракийската църква на България“ и др.).

В своята цялост богословските анализи, налични в трудовете на прот. доц. дтн Стоян Чиликов, имат *пряко отношение към съвременната църковна практика*.

Кандидатът има 41 цитирания, които са в сериозни и представителни научни издания. Забелязаните цитирания са обстойни и са по същество; не са използвани за други процедури. Спазени са количествените показатели на критериите за заемане на академичната длъжност „професор“: общата аудиторна заетост на кандидата за 2025/26 е 750 часа, за 2024/25 – 690

часа, а за 2023/24 е 615 часа. От справката за изпълнението на минималните национални изисквания прави впечатление, че при изискуемите 550 точки, кандидатът има 1175 точки, което е над два пъти повече.

Прот. доц. дтн Стоян Чиликов има признание в научните среди не само в България, но и в чужбина, за което свидетелстват множеството му публикации, цитирания и участия в национални и международни научни форуми.

4. Оценка на личния принос на кандидата

Доц. дтн Стоян Чиликов има несъмнено лично участие във всички представени ми за рецензиране материали. Присъствието и авторското отношение към разглежданите научно-изследователски проблеми е отчетливо; авторското присъствие не просто се усеща, а доминира, като същевременно авторът плавно и внимателно насочва читателя към последващото разгръщане на своя замисъл.

Категорична съм в преценката си, че приносите, както и постигнатите резултати от доц. дтн Стоян Чиликов, са негово лично постижение.

5. Забележки и препоръки

Нямам критични забележки.

Добронамерено отбелязвам, че кандидатът не е използвал изследванията на о. проф. д-р Иван Иванов (преподавател по Литургика в БФ, СУ „Св. Климент Охридски), в които централно място заема св. Евхаристия (вж. „Между ангелите и хората. Литургическата музикално-химнографска традиция на исихазма“; „La musica bizantina - immagine della fede. Interpretazione liturgica“; „Евхаристията – *Mysterium fidei – Mysterium vitae*“; „Евхаристия и интерконфесионален диалог – теории, практики, хипотези в българското и световното литургично богословие“; „Евхаристийната святост в Анафората“; „Литургичното богословие – изява на мистическото богословие на Църквата (особеност на мистическото богословие, отразена в монографията „Евхаристията – *Mysterium fidei – Mysterium vitae*“, Мисъл, Слово, Текст, Т. 31/2025, с. 11-35; „Основни термини за освещаването и претворяването в Евхаристията“, ДИРТУСН, 1/2025, с. 5-20 и мн. други).

6. Лични впечатления

Познавам лично прот. доц. дтн Стоян Чиликов като уважаван колега, ерудиран лектор, задълбочен изследовател и обичан духовник. Желая му здраве, успех в настоящия конкурс и бъдещи творчески постижения в областта на богословската наука!

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Документите и материалите, представени от доц. дбн Стоян Чиликов отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и на съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“.

Кандидатът е представил значителен брой научни трудове, които са публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС „доктор“ и на НС „доктор на науките“.

В изследванията на доц. дтн Стоян Чиликов се съдържат оригинални научни и приложни приноси, които са признати не само в България, но и извън пределите ѝ. Някои от публикациите са отпечатани в списания и в научни сборници, издадени от международни академични издателства. В своята цялост теоретичните разработки на кандидата се отличават с безспорна практическа приложимост; нещо повече, голяма част от изследванията могат да се използват при провеждането на учебната дейност.

Научната и преподавателската квалификация на доц. дтн Стоян Чиликов е безспорна. Впечатляващо е, че резултатите, които е постигнал в своята преподавателска и научноизследователска работа, многократно надвишават минималните национални изисквания.

След като обстойно и внимателно се запознах с представените от прот. доц. дтн Стоян Чиликов материали и научни трудове и след като удостоверих какво е значението им и в какво се изразява ползата от наличните в тях научни, научноприложни и приложни приноси, заявявам категорично своята **положителна** оценка.

Предвид написаното дотук, убедено препоръчам на Научното жури да изготви доклад предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на прот. доц. дтн Стоян Илиев Чиликов на академичната длъжност „професор“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4 Религия и теология (Патрология и догматическо богословие).

22.02.2026г.

Рецензент:

(проф. дбн Клара Тонева)